

ENGİNAR YETİŞTİRİCİLİĞİ

GİRİŞ:

Ülkemizdeki enginar üretiminin özellikle Sakız ve Bayrampaşa çeşitleri üzerinde yoğunlaştığı enginar sebze türleri arasında insan sağlığı açısından ilk sıralarda yer almaktadır.

Enginar ülkemizde İzmir, Bursa ve İstanbul yörelerinde yetiştirilen bir sebze çeşidi olarak bilinir. Akdeniz sahil şeridi boyunca sadece belirli iklim alanlarında enginar yetiştiriciliğinin ekonomik bir üretim sağlayacağı beklenmektedir.

Enginar toprak altı gövdesi çok yıllık, toprak üstü organları tek yıllık olan baş ve yapraklarından çeşitli şekillerde faydalanılan bir sebze türüdür. Enginarın yenilen kısmı açmamış çiçeklerinin geniş ve etli çiçek tablası ile brakte adını verdiğimiz enginar başındaki etli dip kısımlarıdır. Taze tüketiminin yanında konserve ve derin dondurulmuş olarak kullanılır.

BESİN MADDESİ İÇERİĞİ VE SAĞLIK AÇISINDAN ÖNEMİ:

Enginar antioksidan etkili bileşikler içermektedir. Bunun haricinde kalbi kuvvetlendirdiği ve kanı temizlediği de bilinmektedir. Ayrıca enginarın kolesterolü, kan yağlarını, tansiyonu ve kan şekerini düşürdüğü de ileri sürülmektedir.

Orta büyüklükte bir enginar başının (128 gr) besin maddesi içeriği

BESİN İÇERİĞİ	BİRİMİ	MİKTAR	BESİN İÇERİĞİ	BİRİMİ	MİKTAR
SU	g	108,700	C Vitamini	mg	14,980
ENERJİ	kcal	60,200	Thiamin	mg	0,092
PROTEİN	g	4,260	Riboflavin	mg	0,084
TOPLAM YAĞ	g	0,992	Niacin	mg	1,340
KARBONHİDRAT	g	13,450	Pantothenik Asit	mg	0,433
LİF	g	6,910	B6 Vitamini	mg	0,148
KALSİYUM	mg	56,320	Folik Asit	mcg	87,000
DEMİR	mg	1,640	B12 Vitamini	mcg	0,000
MAGNEZYUM	mg	76,800	A Vitamini	IU	236,800
FOSFOR	mg	115,200	E Vitamini	Mg-ATE	0,243
POTASYUM	mg	473,600	Yağ Asitleri, Doymuş	g	0,045
SODYUM	mg	120,300	Yağ Asitleri, Yarı Doymuş	g	0,006
ÇİNKO	mg	0,627	Yağ Asitleri, Doymamış	g	0,081
BAKIR	mg	0,296	Kolesterol	mg	0,000
SELENYUM	mcg	0,256			

İKLİM İSTEĞİ:

Enginar ılık iklim sebzesidir. Soğuk ve aşırı sıcaktan hoşlanmaz. - 5 dereceden sonra toprak üstü kısımları kısmen veya tamamen donar. Sıcak ve kuru hava şartlarında başlar iyi gelişmez, yenme değerini hızla kaybeder. Sıcak devrelerde sulanmak suretiyle yetiştirilmesi mümkünse de çabuk kartlaşır, süratle çiçeklenir ve lezzeti çok defa acı olur. Ayrıca hasat devresi çok kısaldır.

TOPRAK İSTEĞİ:

Enginar derin, serin, humusça zengin, iyi drene edilmiş, hafif nemli, tınlı, kumlu-tınlı, killi-tınlı topraklarda iyi gelişir ve iyi ürün verir. Hafif kumlu topraklarda daha erken ürün alınır da başlar küçük olur. Fazla nemli kili topraklarda ise çabuk kök çürüklüğüne yakalanır ve ömrü kısaldır.

3-8 sene aynı yerden ürün alındığından, plantasyon tesisinden önce 50 cm

derinliğinde krizma yapılması veya dip kazan ile sürülmesi faydalıdır.

ÇOĞALTILMASI VE YETİŞTİRİCİLİĞİ:

Enginarın tarlaya dikimi ağustos sonu veya eylül ayında yapılır. Dikimde genel olarak her bitki için yaklaşık 1 m2 alan kalmasına dikkat edilir. Dikim için dekara 1000 adet üretim materyali kullanılır.

Dikimde üç tip üretim materyalinden faydalanılır. Bunlardan birincisi mart-nisan aylarında yetişkin bitkilerden alınan dip

sürgünlerinin başka bir parselde köklendirilip geliştirilmesi ile elde edilen köklü fidelerdir. Dikimde kullanılan diğer bir üretim materyali ise dinlenme halindeki enginar bitkilerinin toprak altındaki gövdesinden alınan ve üzerinde 3–5 adet göz taşıyan parçalardır. Diğer bir üretim şekli ise toprak yüzeyine çıkmış, üzerinde az da olsa kök taşıyan dip sürgünlerinin (piçler) doğrudan tarlaya dikilmesidir.

Sıra arası ve üzeri mesafeler çeşit özelliğine ve ekolojik şartlara bağlı olarak 1–1.25 m olarak bırakılmalıdır. Tohumla yetiştirilen bazı çeşitlerde sıra arası mesafenin 1.40 m sıra üzeri mesafenin 1.20 m olması önerilmektedir.

BAKIM İŞLERİ:

Sağlıklı bir toprak altı gövdesi, uyandırma suyunun verilmesini takiben bir yıl içinde 50–60 kadar dip sürgünü verebilmektedir. Dip sürgünleri, uyandırılmış ve gelişmekte olan bitkilerden genellikle sonbaharda alınıp dikilebilir. Dip sürgünleri 1X1 m aralıklarla açılmış ocaklara genel olarak 10'ar cm ara ile üçgen şeklinde üçer adet dikilmekte, piçler gelişmeye başladıktan sonra her ocakta en kuvvetli 1 veya 2 piç bırakılarak diğerleri seyreltilmelidir. Dipleri açılmış ocaklara birer kürek dolusu yanmış çiftlik gübresi verilmeli ve boğaz doldurulmalıdır.

SULAMA:

Enginar bitkisi gelişme ve büyüme döneminde fazla su ister. Ancak ülkemiz koşullarında bu dönem kış aylarına rastladığından ve kış mevsiminde de genellikle yeterli yağış bulunduğundan bu durum sorun yaratmaz. Yağışların yetersiz kaldığı durumlarda sulamaya başvurulur. Susuzluk olursa başlar küçük olur, kalite düşer ve çabuk sertleşir. Buna karşılık yaz aylarında dinlenmeye giren bitkilerin sürmelerini uyarmak için ve erkenciliği teşvik için sonbahar aylarına yakın dönemde bir uyandırma sulaması

genellikle zorunlu olmaktadır. Uyandırma sulaması bölgelere göre temmuz, ağustos, eylül aylarında yapılır. Uyandırma sulamasından 15–20 gün önce toprak üstündeki kurumuş olan gövdelerin temizliği yapılmalıdır. Uyanma sonrası 35–45 gün sonra, bitki başına 2–3 sürgün bırakılacak şekilde sürgün temizliği yapılır.

Sulama genellikle sızdırma sulama yöntemiyle masuralar yardımıyla uygulanır. Fazla eğimli arazilerde yağmurlama sulama yöntemi veya damla sulama yöntemi de uygulanır.

Enginarın kök sistemi suya karşı hayli duyarlı olduğu için fazla sulamalardan kaçınmak ve çürümelere meydan vermemek gerekir.

GÜBRELEME:

Enginar topraktan fazla besin maddesi kaldıran ve toprağı yoran bir sebzedir. Bitki artıklarının toprağı karıştığı da düşünürse, her yıl enginar plantasyonlarına dekara 1–2 ton yanmış çiftlik gübresi yeterlidir.

Toprak analizi yaptırılmasında yarar vardır. Yaptırılmadığında 15 kg N, 8–10 kg P₂O₅, 15 kg K₂O hesabıyla gübre verilmelidir. Azotlu gübreleri üçe bölerek, bir kısmını vegetatif uyanmanın başlangıcında, bir kısmını ilk başlar görülünce, son kısmını da ikinci azot uygulamasından 15–20 gün sonra verilmelidir. Mikro element noksanlığında da eksik gübreler toprak ve yapraktan uygulanmalıdır.

Yetiştiricilik süresince çıkan fazla sürgünler alınmaya devam edilir ve hasat yaklaştığında bitkilerin yaşlı alt yaprakları alınır. Ancak yaprak alımı don riski olan dönemlerde yapılmamalıdır.

Ocaklara gübre verme işi tamamlandıktan sonra sıra araları işlenmeli, çapalanmalı, boğaz doldurma yapılmalıdır.

Don görülmeyen uygun iklime sahip bölgelerde erken dikim ve uyandırma ile kasım ayından itibaren ürün almaya başlanabilmektedir. Ancak enginarın en fazla ürün verdiği dönem bahar aylarıdır.

HASAT:

Enginar başı genellikle bir iki yaprağı ile birlikte kesilmelidir. Bir sürgünden bir ana baş ve genellikle iki yan baş meydana gelir. Her Ocakta 2–3 sürgün bırakıldığı düşünüldüğünde bir dekarlık alandan 2000–3000 ana baş ve 4000–6000 de daha küçük baş elde edilir. Ana başların yaklaşık %

30'luk bir kısmı erkenci ürün olarak kabul edilen 15 Şubata kadar hasat edilmiş olur. Fakat bu durum düşük sıcaklıkların şiddeti ve süresiyle ilgilidir. Başların aynı anda olgunluğa gelmemesi nedeniyle hasadın her hafta yapılması gerekmektedir ki bu da yoğun bir emek ister.

Hasat çeşit karakterine göre başların 2/3 iriliğini aldıkları zaman yapılmalıdır. Bu devre enginar başlarını meydana getiren etli yaprakların (braktelerin) henüz açılmaya başladıkları zamandır. Hasat gecikirse yapraklar hem açılır, hem de selülozlaşır sertleşerek yenme kabiliyetlerini kaybederler. Hasat devresi Akdeniz bölgesi için ocak-nisan ayları dönemine rastlamaktadır.

HASTALIK VE ZARARLILAR:

Enginar üretimi kış mevsiminde yapıldığından dolayı hastalık ve zararlılar çok önemli sorun oluşturmaz. Yeni kurulan bahçelerde kök çürüklüğü (*Rhizoctonia solani*) görülebilmektedir. Kök

boğazında çürümeler oluşur. Bunun için temiz fide ve toprak kullanılmalıdır. Nemli ve yağışlı havalarda Botrytis cinerea (Gri küf), mildiyö, ılık ve yüksek nemli havalarda ise külleme ortaya çıkabilir. Virüs hastalıklarından sarı mozayık virüsü ve kıvırcık bodurluk virüsü zarar oluşturabilir.

Önemli enginar zararlıları ise yaprak bitleri, enginar kelebeği, enginar yaprak galeri kurdu, salyangozdur.

KAYNAKLAR:

- ANONİM, 2006. Enginar yetiştiriciliği ve enginarın sağlık açısından önemi, Hasad Dergisi.
- ANONİM, 2005. Enginar yetiştiriciliği, Hasad Dergisi
- http://www.demetertarim.com/enginar_hastalik.html